

Idzerda - ondernemer

(1)

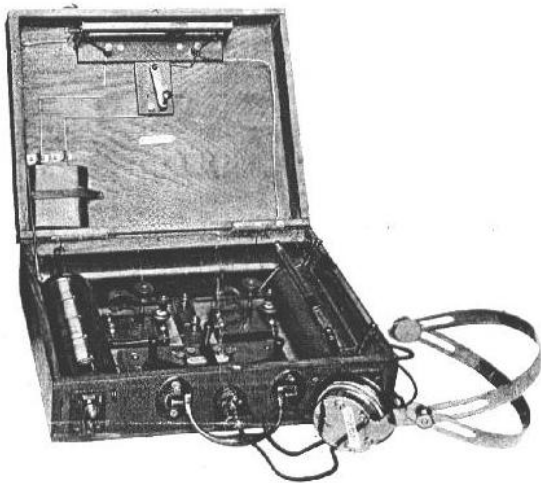
Na zijn studie aan het Rheinisches Technikum in het Duitse Bingen is Hanso Idzerda enkele jaren werkzaam in de elektrotechnische industrie:

- Siemens Schickertwerke in Den Haag (1909-1910)
- AEG in Amsterdam (1910-1911)
- Technisch Bureau Nierstrasz in Amsterdam (1911-1913).

Technisch Bureau "Wireless" (1914 – 1917)

In 1913 begint Idzerda in Scheveningen / Den Haag een adviesbureau, voor de brede toepassing van elektriciteit. Zijn voornaamste werkgebied is de ontwikkeling- en fabricage van apparatuur voor telegrafie. In 1914 start hij zijn bedrijf "Technisch Bureau Wireless" voor draadloze communicatie. Met dit bedrijf bouwt hij zijn eerste radio-ontvangers in de vorm van kristal- en glijspoelontvangers. Idzerda is de eerste radiofabrikant van Nederland.

Op advies van een Nederlandse legerkapitein ontwikkelt en vervaardigt Idzerda zijn eerste product: de transportabele kristalontvanger "type Militair" (1914). Het is een glijspoelontvanger met een afstembereik van 300-3000 meter, waarmee ontvangst mogelijk is van kust- en scheepsstations (waaronder lichtscheperen en marine-stations) en ook van tijdseinen en weerberichten van de Eiffeltoren.

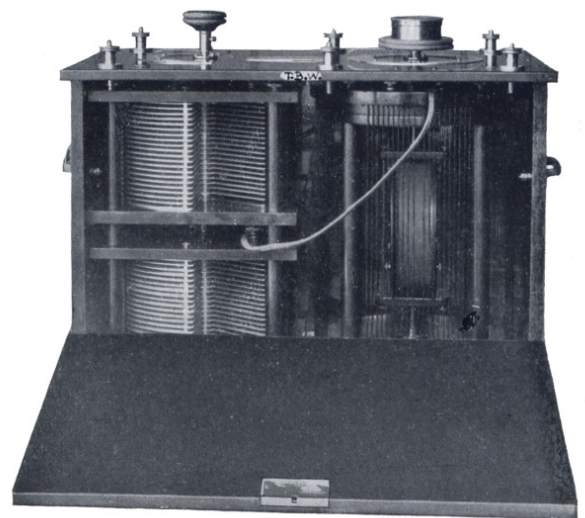
■ **Ontvangtoestel, type Militair**

Vroege uitvoering, zoals afgebeeld in prijscourant van maart 1915, in eikenhouten kist. Prijs compleet f 75,--.

Defensie is een belangrijke opdrachtgever.

In 1916 krijgt Idzerda van het Ministerie van Koloniën de opdracht voor de bouw van twee kristalontvangers van het type Militair voor gebruik in Nederlands Indië.

Ook bouwt Idzerda in opdracht van Defensie een radiorichtingzoeker (1915). Het doel van dit apparaat is het uitpeilen van zenders in of boven ons land, zoals van Duitse luchtscheperen die tijdens WO I richting Engeland vliegen om Londen te bombarderen.

■ **Radiorichtingzoeker**

In opdracht van Defensie gebouwd, voor het uitpeilen van zenders, op het land en in de lucht. Uitvoering volgens prijscourant maart 1918.

Andere producten voor Defensie zijn de kristalontvanger Marine en de glijspoelontvanger Torpedo (1916).

Voor de amateurwereld introduceert Idzerda diverse ontvangers, zoals de kristalontvanger Padvinder (1915) en glijspoelontvangers met de namen Yacht, Tourist en Amateur (1917).

Ook biedt hij diverse zelf gefabriceerde of ingekochte onderdelen aan, zoals afstemspoelen, potentiometers detectors, schakelaars, batterijen, blokcondensatoren en variabele condensatoren.

Nederlandsche Radio-Industrie (1918 – 1924)

Eind 1917 geeft Idzerda zijn bedrijf een nieuwe naam met een meer passende uitstraling: "Nederlandsche Radio-Industrie".

Nadat Leonard Bal in maart 1918 op een tentoonstelling in Den Haag zijn detector-lamp aan het publiek heeft getoond, beijvert Idzerda zich samen met Philips een dergelijke lamp (de zogenaamde Philips-IDEEZET-lamp) op de markt te brengen. Hij sluit voor dat doel een overeenkomst met Philips.

■ **Philips-Ideezet-lamp**
(Collectie: Radio Amateur Museum, Reusel)

In samenwerking met Philips vindt in februari 1919 tijdens de Jaarbeurs in Utrecht de eerste proefuitzending via telefonie plaats.

Idzerda kan alleen maar radiotoestellen verkopen, als er ook voldoende radioprogramma's te beluisteren zijn. In augustus 1919 krijgt hij een vergunning voor het radiostation PCGG voor het uitzenden van muziek en gesproken woord. Via de krant kondigt Idzerda enige tijd later aan dat hij op 6 november een radiomuziekprogramma zal uitzenden. Vanaf dat moment zendt hij met grote regelmaat uit, waarbij hij later financieel wordt gesteund door de Engelse krant "Daily Mail" en de "Omroep der NVVR" (van de Nederlandsche Vereeniging voor Radiotelegrafie). Zo wordt voorkomen dat zijn tot in Engeland te beluisteren programma's door financiële nood uit de ether verdwijnen.

De verwachte grote toename van het aantal orders en het daarvoor benodigde kapitaal doen Idzerda in 1920 besluiten zijn onderneming om te zetten in een naamloze vennootschap, de N.V. Nederlandsche Radio-Industrie.

■ **Personeel van de NRI (omstreeks 1920)**
Foto gemaakt door NRI-medewerker Paul van der Drift.
Collectie: Haags Gemeentearchief

In de periode 1918-1924 brengt Idzerda een keur aan producten uit, waaronder ook ontvangers, die eerder met een kristal maar nu met een detectorlamp zijn uitgerust. Onder de producten bevinden zich verder ook zowel laagfrequent- als hoogfrequent-versterkers. Ook zenders en zend-ontvangers staan op het programma.

■ **Fabrieksgebouw van de NRI
aan de Beukstraat in den Haag**

Idzerda meer technicus dan ondernemer

Idzerda is meer een technicus dan een zakenman. Uit getuigenissen van zijn medewerkers blijkt dat hij zich tot het uiterste inspant om een optimaal product af te leveren. Daarbij verliest hij nog wel eens een overeengekomen leveringsdatum uit het oog. Soms leidt dat zelfs tot annulering van een order.

De uitzendingen via PCGG brengen behoorlijk wat kosten met zich mee. Idzerda moet o.a. solisten en ensembles die voor zijn microfoon optreden betalen. Hoewel hij van enkele zijden bijdragen ontvangt, moet hij er zelf ook veel geld in steken.

Steeds meer radiofabrikanten verschijnen op het toneel (zoals NSF, Erres en Waldorp), waardoor de concurrentie groter wordt. De producten van Idzerda zijn enerzijds wel van hoge kwaliteit, maar anderzijds ook duur en daarom voor velen niet binnen bereik.

Het einde van de NRI

De aandeelhouders van de NRI zien zich in augustus 1924 genoodzaakt het bedrijf te liquideren.

In november 1924 wordt de machtiging voor radio-uitzendingen ingetrokken, wegens het niet betalen van PTT-rekeningen.

Venduhuis der Notarissen Directeur: M. H. J. M. FRERICHs

Op **VRIJDAG 12 JUNI 1925**, des voormiddags te 10 uur, zal in het Venduhuis der Notarissen, aan de Nobelstraat No. 5 te 's-Gravenhage, ten verzoeken van den WelEd. Gestr. Heer Mr. G. A. VAN HAEFTEN, Curator in het faillissement der N. V. Nederlandsche Radio-Industrie en ten overstaan van den Notaris H. L. MORRA, publiek worden verkocht:

De geheele inventaris der N.V. Ned. Radio-Industrie en 3 Ned. Octrooien.

Te bezichtigen: Woensdag en Donderdag, 10 en 11 Juni 1925, van 10-4 uur. C2682
De Catalogus, waarin de te veilen goederen en Octrooien uitvoerig zijn omschreven, is op aanvraag aan bovengenoemd Venduhuis te verkrijgen.

Het blijft niet bij het besluit van de aandeelhouders de NRI te liquideren. Nog voordat de liquidatie is afgerond blijkt eind 1924 het faillissement van de NRI onvermijdelijk.

Op 12 juni 1925 vindt een openbare verkoping plaats van de inventaris en 3 octrooien van de N.V. Nederlandsche Radio-Industrie.

■ **Verkoop inventaris NRI**
(Het Vaderland, 8-6-1925)

Het faillissement is echter niet het einde van de activiteiten van Idzerda. Nog in hetzelfde jaar zet hij de eerste stappen voor de voortzetting van zijn bedrijf onder de naam Idzerda-Radio.

Idzerda-Radio (1925 – 1935)

In 1924 is Idzerda zijn zendvergunning kwijtgeraakt, maar in juni 1926 krijgt hij opnieuw een vergunning. Deze vergunning legt wel duidelijk meer beperkingen op en is uitdrukkelijk alleen bedoeld voor technische proefnemingen en niet voor het uitzenden van omroepprogramma's.

Over het gebruik van deze vergunning is weinig bekend. Waarschijnlijk heeft Idzerda zich beperkt tot het testen van zijn producten.

In de periode 1925-1931 produceert Idzerda vrijwel uitsluitend nog ontvangers. Het laatste product is een 4-lamps wisselstroom-ontvanger (januari 1932).

Radiostation PF1IDZ (Nachtuilen-programma)

Met een beperkte vergunning zendt Idzerda in de periode medio 1930 tot eind 1931 regelmatig 's nachts zijn programma "De Nachtuilen" uit, nu met de hem toegewezen roepletters PF1IDZ, op een golflengte van 299 m.

In 1935 zet hij definitief een punt achter al zijn aan radio gerelateerde activiteiten en houdt hij zich verder bezig met het beheer van een pension. Dat pension komt uit de nalatenschap van zijn oom Arnoldus.

Een groot deel van de inventaris van NV Idzerda-Radio wordt in mei 1935 openbaar verkocht. De bibliotheek, zender, diverse radiotoestellen en andere objecten worden echter niet geveild. Idzerda schenkt deze in 1940 aan het Postmuseum in den Haag (nu Museum voor Communicatie), dat de Idzerda-objecten uiteindelijk overdraagt aan het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum.

Als uitvloeisel van de Radio-Omroep-Zenderwet 1935 wordt de NOZEMA opgericht.

Twee personen solliciteren naar de functie van directeur: Hanso Idzerda en A. Dubois van NSF. De laatste wordt in december in de functie benoemd.